

Politikai
röpiratok

108.

108
845

TISZA KÁLMÁN

B E S Z É D E

A BUDGETTÁRGYALÁS ALKALMÁVAL.

1873. január 29-én.

13.

PEST, 1873.

NYOMATOTT LÉGRÁDY TESTVÉREKNÉL.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Tisztelt képviselőház!

Miként ezt elvrokonaim körében is nyilvánítottam, nem volt szándékom a budget általános tárgyalásában résztvenni; még kevésbé tennem ezt a vita jelen előre haladott perczében, ha nem mondtak volna e vita folyamában részint oly dolgok, a melyek, meggyőződéseim szerint, a parlamentarismus elveivel, a helyes parlamentaris felfogással ellenkeznek; részint pedig olyanok, a melyekkel nemcsak engemet egyénileg, — mert ezt eltűrhet, ném, — de velem kapcsolatba hozva az egész ellenzékot, vagy legalább azon részét, melyhez tartozni szerencsém van, akarták felelőssé tenni oly dolgokért, melyek nem mi tőlünk származtak.

E körülmények kényszerítettek arra, hogy szavamat emeljem. Természetes, midőn ezt teszem, hogy ha már felszólaltam, kénytelen leszek a pénzügyi helyzetről is, bár lehető rövidséggel, elmondani nézeteimet. (Halljuk!)

A számok tömkelegébe bocsátkozni részemről nem fogok, nem fogok pedig azért, mert, meggyőződéseim szerint a mi tanuságot a meglevő kimutatókól meríteni lehet, az az eddig lefolyt vita után már előttünk áll, hogy pedig ezek alapján a helyzetet nem lehet praecizirozni ezt Ghyczy Kálmán t. képviselő társam szerintem bebizonyította, ugy hogy ebbeli nézete az igen t. pénzügyminiszter ur ellenérvei által le nem rontatott. Nem rontatott le pedig részint azért, mert Ghyczy t. képviselő-társam tételeinek csak egynémelyikére nézve kísérlé meg a lerontást, részint azért, mert hogy az ugyanazon egy időből eredő különböző kiszámítások közt az egyformaságot helyre lehet állítani, ha vagy az egyikből veszünk el annyit, a mennyivel az a másiknál, több, vagy a másikhoz adunk annyit,

mennyivel ez amannál kevesebb, azt mindenki tudja. (Helyeslés a bal oldalon.) Ha szinte áll is az, a min nem kételkedem, hogy onnan erednek a különbözetek, mert az egyik számításban oly factorok is vannak felvéve, a melyek a másokban nincsenek, még ez az eljárás helyességét egyáltalán nem igazolja. Nem akarom mondani — bár lehetne, — hogy ezen játék a különböző factorokkal talán onnan ered, hogy a szerint, a mint a pillanatnyi helyzet követelte, egyszer nagyobbnak, máskor kisebbnek mutattassék fel a kiadás vagy a bevétel: de ha nem azért történt is, bármi okon történt legyen is oly pénzügyi kezelés, mely ily módon terjeszt elő a factorok elhagyásával vagy felvételével különböző kimutatásokat minden pénzügyi kezelés első feltételének, az átláthatóságnak és felfoghatóságnak nem felel meg, (Helyeslés bal felől) s ily előterjesztések alapján sem a képviselőház, sem az ország helyesen tájékozva nem lehet. (Helyeslés bal felől.)

Nem ereszhedem tehát a számok vizsgálatába, s ide vonatkozólag csak egy megjegyzésem van még a t. pénzügyi bizottság jelentésére.

Elismerem, hogy a pénzügyi bizottság jelentése által, melyet ez évben tett, pénzügyeink körül mindenestre nagy érdemeket szerzett magának. Nem csudálkozom azon sem, mi ellen felszólalni akarok, mert valóban azon bizottságnak különösen a többsége igen nehéz helyzetben volt. Nem engedte lelkiismerete, hogy a helyzetnek aggasztó voltát eltitkolja, de ismét általános politikai helyzete kényszerítette, hogy megkisértse a bajt, a mennyire lehet, kisebbnek tüntetni föl. Azt mondja ugyanis a pénzügyi bizottság jelentését midőn a jövő évi vagyis most már az idej rendes deficitről beszél és azt megállapítja, hogy meg kell azonban jegyeznie, hogy ezen deficit a rendes bevételekben azért ilyen nagy, mert a pénzügyi bizottság több tételt, mely eddig a rendkívüli kia-

dások közt volt, most a rendesek közé vett föl. Itt azon kérdés támadhat, helyesen cselekedett-e vagy nem. Én részemről azt tartom, hogy mindazon tételeket helyesen tette a rendes kiadásba, sőt ha hibázott, csak abban hibázott, hogy nem ment ez irányban elég messze, nem helyezte mindazt oda, mi még évtizedekig fog minden budgetnek rendes kiadási tétele lenni. Ee ha helyesen cselekedett, — s mint mondom, nézetem szerint helyesen cselekedett, — akkor nem azt kellett volna mondania, hogy az idej rendes kiadásokban a deficit csak azért annyi, mert áttettünk több tételt a rendkívüli kiadásokból a rendesek közé, hanem azt kellett volna mondania, hogy miután pedig e tételeknek mindig a rendes kiadások között lett volna az egész 6 évben helye, a rendes kiadások igazi deficitje a 6 évben előforduló ezen összegekkel nagyobb. (Helyeslés bal felől)

Most, t. ház! mielőtt kissé összevonva előadnám a helyzetről és a teendőkről nézetemet, reflectálni fogok azokra, a mik itt mondattak, kerülve mindazt, a mi elhagyható és igyekezve, a mondottakat úgy csoportosítani, hogy beszédem rövidebb lehessen. (Halljuk!)

Igen sok oldalról, majdnem minden szónok által, a ki a vitában részt vett — felvetetett a felelősség kérdése, azaz azon kérdés, hogy ki felelős a bajért, ha van baj.

Kautz Gyula t. képviselő ur azt mondotta, hogy az ellenzéknek azon része, a melyhez tartozni én is szerencsés vagyok, a közös költségek nagyságáért épen úgy felelős, mint a ház másik oldala, mert elfogadta a quotát, elfogadta az államadóssági járulékot. A mennyiben ezen állítás nem egészen felel meg a valóságnak, kénytelen vagyok erről is egypár szót szólani, megjegyezvén, hogy a t. képviselő ur a quotára nézve elismerte azt, hogy mi 2%-kal kevesebbet akartunk megszavazni, mint a mennyi megszavaztatott, de

hozzá tette, hogy ez oly csekély összeg, hogy ha ez elfogadtatott volna is, bajainkon nem segíthetett volna. Pedig ha a képviselő ur kikalkulálja, hogy mennyit tesz ezen összeg 6 éven keresztül, be fogja látni, hogy összes jelenlegi rendes deficitünket elenyésztetné.

Az igazság érdekében tehát meg kell röviden jegyezuem, hogy mi nem a quotalis rendszert fogadtuk el; de igenis mert már a törvény azt megállapította, feladatunknak azt tartottuk, hogy azt hazánkra nézve a lehetőségig könnyítsük, vagyis ne fogadjunk el nagyobb terhet, mint a megnyit elbirunk. Ez volt a quotával szemben álláspontunk.

A mi az államadósságot illeti, megmondtam akkor röviden, megmondom ma is; igen is én abban a véleményben voltam még az 1867-iki törvény megalkotása előtt és megalkotásakor is és abban vagyok ma is, hogy sok irányban alakulhattak volna viszonyaink kedvezőbben, jobban, de oly kibontakozás hazánk helyzetéből - történt volna az bár elszakadással vagy forradalmi uton, mondom, oly kibontakozás hazánk helyzetéből, mely szerint államadósági terheket ne kellett volna magunkra vállalni: ez az egy véleményem szerint, lehetetlen volt (Élénk helyeslés), mert itt nemcsak hazánk érdeke, nemcsak Ausztria érdeke, hanem azon nagy hatalmak érdekei is voltak szóban, a melyek alattvalóinál létezett az államadósági kötvények legnagyobb része, és a melyek soha oly átalakulást nem ismertek volna el, a mely folytán az államadósság megsemmisült volna. Ide midőn ezt elismerem, meg kell mondanom azt ns, hogy nem voltam hajlandó soha tovább menni azon határnál, melyet a törvény maga kijelölt, megmondván, hogy annyit vállaljunk el a bennünket jogilag nem kötelező államadósságból, a mennyit megbirunk. Itt van a nagy különbség. Emlékeztetnem kell a t. házat, hogy

nemhogy a mostan kivetett járulékot azon párt, a melyhez tartozom, elfogadta volna, de épen én valék szerencsés egy indítványt beadni akkor, midőn az államadóssági járulék megállapításáról volt szó, a melyben, hivatkozva a törvény szavaira, mondtam, hogy először jőjünk tisztába: mik lehetnek bevételeink, mik okvetlenül szükséges kiadásaink, és akkor a szerint, a mennyivel feltülmulják bevételeink kiadásainkat, állapítsuk meg a járulékot, a melylyel az államadósság terhének fedezéséhez járulni akarunk. Olvasható ez a ház akkori naplójában, és így már akkor figyelmeztetve lőn a t. tuloldal és a miniszterium, hogy amit elvállaltatni proponálnak, az annyi, a mennyit megbirni nem fogunk, és igaz az akkori pénzügyminiszter ur pedig csak ő és alig egy-két miniszter-társa ítélhetett e kérdésben, mert hiszen még akkor előterjesztett költségvetéssel sem birtunk, határozottan nyilvánította, hogy nem kell félni, könnyen elbirjuk mi ezt! Igaz az is, hogy nem sokkal rá már egy oly budgetet kellett előterjesztenie, melyben 1 és fél millió deficit volt előirányozva, de ugyanakkor nyilvánította az akkori pénzügyminiszter, hogy ez mind semmi, egy pár év alatt oda viszi az országot, hogy még az adó terhén is lehet könnyíteni. (Élénk helyeslés a bal oldalon.) Olvasható ez is a háznak naplóiban. Hogy aztán az eredmény valóban mi lett, azt most mindnyájan látjuk, mert hisz az első években igaz, a bevételek sokban javulván, javuló helyzetet lehetett kimutatni; de ugyan kérdem van-e egyetlen ember a házban és a hazában, a ki azt hiszi, hogy oly budget mellett, mint a minők első budgeteink voltak a melyekben sem közoktatásra, sem közigazgatásra, sem bármi néven nevezendő szellemi vagy anyagi javításra jóformán semmi sem volt előirányozva az ország fennállhatott vagy virágzóvá tétethetett volna. (Helyeslés bal felől.) Felelős, t. ház, az elvállalt összegekért tehát nem azon oldal, mely a

bekövetkezendő bajokra figyelmeztetett, de azon oldal, mely megszavazta, de felelős mindezek felett azon pénzügyminiszter, kinek indítványára, persuasiójára, kápráztató előterjesztésére a quota és járulék megszavaztatott, (Élénk helyeslés bal felől.) a kit felelősnek kell tartanom annyival inkább, mert sokan lesznek még ma is a házban, a kik emlékeznek rá, hogy a quotát illetőleg pl. pár hónappal mielőtt a 30-as arányt keresztül vitte volna, maga nyilvánította, még pedig nem titokban, nem egyeseknek, de sokaknak, hogy a 28°/₁₀ oly maximum, a melynél, ha több követeltetnék, kész a fejedelemnek a törvényben fentartott beavatkozási jogaira hivatkozni. A mi egyáltalában a felelősséget illeti én részemről parlamenti kormányzat mellett különösen azt tartom, hogy a felelősség legnagyobb súlya mindig a miniszteriumot fogja terhelni. Mert parlamentáris rendszer mellett minden fontosabb tárgyban és mindenek felett a pénzügyi kérdésekben a miniszter feladata a házat vezetni, a miniszter feladata, ha a törvényhozás a józan gondalkodás elveit meg akarja sérteni, ez ellen felszólalni, ha a törvényhozás szavára nem hallgat, ott hagyni a miniszteri széket. (Élénk helyeslés bal felől), nem hajtani végre azt, amit az országra nézve károsnak tart. (Élénk helyeslés bal felől). És én e részben nem fogadhatom el azt, a mit a pénzügyminiszter ur mentségetül mondott annak, hogy a beruházásokban a vasutaknál és más egyebeknél túl mentünk, hogy igaz, hogy túl mentünk; de ez volt — mi t mondá — az általános irányzat, és a miniszter csak nem tehetette magát ellentétbe a közvéleménnyel. Engedelmet kérek, az én hitem szerint egy miniszternek, ki arra, hogy miniszter legyen, érdemes, egy államférfiúnak, ki arra, hogy úgy neveztessek: érdemes, nem ez a feladata. Közvéleménnyel igen is nem teheti magát ellentétbe az, a ki azt tűzte ki czélul, hogy miniszter maradjon, de a ki érzi a miniszter és államférfiu lélek-

bevágó nagy kötelességét, amak meg kell mondani nézetét szemben mindenkivel és minden irányzattal. (Élénk helyeslés balfelől), és ha ez irányzatot nem tudja saját meggyőződése szerint jó utra térteni, félre kell állania és át kell engednie helyét annak, a ki a főnálló irányzatot helyesli. (Élénk helyeslés bal felől), be ha ezt tenni elmulasztotta, a felelősségtől azzal, hogy az a közvélemény irányzata volt, menekülnie nem lehet. (Hosszas helyeslés bal felől.)

Sajnálom, hogy az igen t. miniszterelnök ur nincs jelen, de talán nem lesz oly susceptibilis, mint elődje, ki Ghyecz Kálmán t. képviselőtársamnak oly rossz neve vette, hogy akkor szólott, mikor nem volt jelen. Mindamellett, hogy távol van, bátor leszek egy pár észrevételt tenni előadására. A t. miniszter elnök ur beszédében a felelősségről azt mondotta: felelősek vagyunk mindnyájan, a miniszterium, a ház, és a ház mindkét oldala, és emlékeztetett, hogy hiszen épen csekélységem volt az, ki őt egy alkalommal megtámadtam azért, mert ő egy gazdasági intézetet, melyek felállítását a ház elhatározá, nem állított fel, pedig ezt épen azért tette, hogy kimélje az állankincstárt. Továbbá felemlítette, hogy az akkori közlekedési miniszter urat, gróf Mikó Imrét, megtámadtam azért is, mert ő a Tisza körül, különösen a Bodrogközben bekövetkezett nagy veszélyek iránti felelősség alól azáltal akart menekülni, hogy hiszen ő budgetében felvette volt az azon partszakadások megakadályozására szükséges összegeket, a ház azonban kitörülte azokat, tehát az eseményekért a ház felelős; és végül eszembe hozta, hogy az ő budgetének egy, gondolom 150,000 frtnyi tétele, mit a pénzügyi bizottság törölt, az én javaslatomra helyezettett vissza. Igenis, t képviselőház! midőn a mostani miniszterelnök, akkor volt közgazdasági miniszter ur, nem hajtotta végre a ház határozatát, nemcsak ezen határozatát, de több határozatát, és midőn láttam, hogy a miniszter urak nemcsak végre nem hajtották azokat, de elő-

terjesztéseikben még csak nem is említették azokat, mint nem létezőket tekintették — igenis felszóltam, rosztaltam ezen eljárást, és rosztalom ma is (Helyeslés bal felől.) s ismétlem ha egy miniszter a ház határozatát helytelennek, rosznak tartja, fel kell szólalnia, igyekeznie kell megakadályozni, vagy ha elfogadta és időközben merültek fel körülmények, melyek czélszerűvé teszik ezen határozat végre nem hajtását, meg kell ragadnia az első alkalmat, fel kell világosítania a házat és kérni kell, hogy engedjék meg, vagy engedjék el a körülmények szerint, hogy a ház határozatát végre ne hajtsa, de ignorálni a ház határozatait, úgy venni mint semmit. ez nem lehet, nem fog szabad lenni soha. (Helyeslés! Felkiáltások bal felől: Ugy van!)

A mi a második esetet illeti, ott ismét csak azt mondhatom, hogy egy miniszter, ha azt hiszi, hogy nagy veszélyek fognak bekövetkezni, ha valamelyik tétele költségvetésének töröltetik, kötelessége az iráni a házat felvilágosítani és ha felvilágosítása daczára a ház ez összeget megtagadná, kötelessége helyét elhagyni, vagy ha ezt nem tenné akkor mindig ő marad a felelős; mert ő mulasztotta el kötelességének teljesítését. (Helyeslés bal felől.)

Mondom tehát, és hasonló esetben fogom mondani ugyan azt, amit akkor mondtam.

Ami a harmadik esetet illeti, biz az megeshetik, sőt meg is esett rajtam többször, hogy indítványoztam egyes tételeket, részint, melyek a miniszterium által proponálva levén később töröltettek, részint talán olyanokat is — legalább törtétek ilyenek is ez oldalról, melyek a miniszterium által nem proponáltattak.

Azonban itt megjegyzem, hogy a jogát egyes képviselőnek ily indítványokat tenni, kétségbe vonni nem lehet; a ház feladata azután nem szavazni még ily egyesektől indítványozott tételeket a pénzügyi bizottság és a miniszter meghallgatása nélkül

és ha a megszavazás a miniszter meghallgatása után történt, előáll ismét a miniszternek felelőssége. Csak arra kívánom emlékeztetni a t. házat, hogy éppen azon ülészek alatt, midőn gyakran történtek ily indítványok, gondolom 1870. tavaszán volt, midőn az egyes szakminiszterek megfoghatólag kaptak az ily indítványokon, én voltam az, ki látva, hogy a pénzügyminiszter széke napokon és napokon keresztül üres volt — még akkor gróf Lónyay volt a pénzügyminiszter — felszóltam és indítványoztam a házban, hogy ily tételek egyszerre ne szavaztassanak meg soba, hanem a pénzügyi bizottsághoz utasitassanak mely azok iránt a pénzügyminiszter is halgassa meg, én tehát annyival inkább nem vehetem magamra a felelősséget az ily tételek megszavazásáért, mert nem csak-hogy egyéni kötelességemet teljesítette, de igazság szerint, szemben a legnagyobb részben általam is óhajtott kiadásokkal, én teljesítettem azon kellemetlen tisztelet, melyet teljesíteni a pénzügyminiszternek lett volna kötelessége. (Helyeslés balfelől) Különben a miniszterelnök urnak ezen harmadik állításából csak egy tanulságot lehetne vonni, és ez egy tanulság az lenne, hogy ellenzéki embernek óvakodni kell, valamely miniszter javaslatának támogatásától még akkor is, ha azon javaslat meggyőződése szerint helyes, mert annak teszi ki magát, hogy ha senki más, nem maga azon miniszter fogja szemére vetni, ki nek eljárását helyeselte. (Élénk tetszés bal felől; mozgás jobb felől). Én t. ház, a magam részéről ezen következtetést nem vonom le; de meg említeni kívánom, hogy a miniszter urak részéről az ily föllépések nagyon megnehezitik azon összműködést, melyre oly szép szavakban hivatott fel bennünket tegnap előtt a pénzügyminiszter ur; (Helyeslés bal felől) nem vonom ezen következtetést, én részemről meg fogom támadni mindég és midazt, mit helytelennek, és támogatni fogom mingdig és mindazt mit helyesnek tartok, bárhonnan jöjjön is, csakhogy ismétlem

hogy önök nehezítik az ország érdekében levő összműködést az olyan felszólalások által, melyet a miniszterelnök urtól hallottunk. (Igaz! Ugy van! bal felől).

Lónyay Menyhért gr. t. képviselő ur, ki ismét nincs jelen, talán meg fog bocsátani, ha beszédére mégis elmondok némelyeket, elmondok annnyival inkább, mert itt rám vonatkozólag az igazsággal homlokegyenest ellenkező tények helyreigazításáról van szó (Halljuk!) és elmondom ezeket annnyival inkább, mert nem tagadhatom el azt az elvet, hogy képviselő vagy miniszter, vagy bárkinek nyilatkozata ellen ne lehessen szólani, ha jelen nincs, (tetszés balfelől) mert ily módon valójában igen nagyon könnyű dolog lenne a miniszteri felelősség, elég lenne a miniszternek sohasem jönni a képviselőházba, hogy soha se lehessen feleletre vonni. (Élénk tetszés balfelől: Mozgás jobb felől.)

Az igen t. képviselő ur mentegetvén magát és azon kormányt, melynek ő is tagja volt, vasuti politikájában elkövetett hibáiért, azt mondja, hogy említettik az északkeleti vasut, de hiszen ezt Tisza Kálmán indítványozta; említettik az unghvár-nyiregyházi vonal garancia mellett kiépítése, de hogy ez megint hogyan történt, ez iránt meg kell kérdeni az északkeleti vasut alapítóit, mert ugy emlékszik, hogy mikor az történt, már ő pénzügyminiszter sem volt; és elmondotta még azt is, hogy az alföldi vasutat is azért kellett építeni, bár ő nem helyeselte, mert az inséges kölcsönből már meg volt építése kezdve.

Legelőször erre van megjegyzésem s pedig az, hogy az alföldi vasutnál, ha jól tudom, valami 600,000 ezer frt értékű földmunkálatok voltak teljesítve. Ugyan kérem, vajjon ha a miniszterium igazán nem helyeselte azon vasut építését, melyre nézve bár nem állok semmi viszonyban, de kijelentem, hogy építését nem roszalom, ugyan minő nagy pénzügyi talentumnak jele az, 30—40 millióra ka-

matbiztosítást adni 90 éven éven át azért, hogy 600,000 forint hiába ne adtnnk légyen ki. (Felkiáltás balról: Igaz! Ugy van!)

De visszatérve az észak-keleti és nyiregyház-ungvári vasutra, megjegyzem mindenekelőtt, hogy én nem vagyok kénytelen a t. képviselő urról feltenni azt, hogy megjegyzése irányomban in-sinuatio akart volna lenni, mint ő feltette Ghyezy Kálmán t. barátomról maga irányában; mert nekem nemcsak két dominiumom, de egy talpalatnyi földem sincs azon vasutak mellett; mint van neki (Derült-ség a baloldalon.) A mi pedig magát a tényállást illeti, igaz én még 1866-ban indítványoztam, de nem az éjszakkéleti vasutat, hanem a debreczen-szathmár-szigethi vasutat, mely — megjegyzem — az éjszakkéleti mostani hálózatának körülbelől egy harmad része. 1867-ben, gondolom július 2-án miután tapasztaltuk, hogy ezen vasut kiépítését háttérbe tolni szándékoznak; pártkülönség nélkül többen mint egy 40-en aláírtunk egy indítványt, de ismét csak a debreczen-szathmár-sziget hivasutvonalra nézve, melyben épen nem azt kértük, hogy annak kedvéért egy észak-keleti hálózat alkottassék, hanem azt kértük, hogy az tekintet nélkül minden más vonalra önállóan építessék ki. Október 16-án tárgyalatván indítványunk, Hollán Ernő képviselő ur, mint a közlekedési miniszteriumnak akkori államtitkára, kijelentette a miniszterium nevében, hogy el van a miniszterium határozva, ezen vonalt függetlenül minden más combinatiótól képiteni, s erre Déák Ferencz igen tisztelt hazánkfia felszólalt, hogy ezen nyilatkozatát a miniszteriumnak legjobb lesz jegyzőkönyvbe venni s ez esetben határozatra nincs szükség, és a dolog így is történt. Én tehát indítványoztam a debreczen-szathmár-szigethi vasutat, a t. ház elfogadta, hogy az minden más combinatiótól függetlenül építtessék ki, s ezért t. ház, a felősséget én nagyon szívesen elvállalom. Ezen vasut az országnak sóaknáit

kötötte össze az országgal, bevonta az országnak egy a vasutakat egészen nélkülöző nagy termékenységtű vidéket a közös forgalomba (Helyeslés bal felől) ezen vonal merem állítani, a legelsők közt van, mely ha egyedül önállóan vétetik föl, igen hamar állambiztosíték nélkül fog megállani. (Felkiáltások balfelől: Igaz!) Elvállalom azért t. ház a felelősséget; de nem vállalom el az éjszakkéleti vasutért, melynek némely többi vonaláról én magam is azt hiszem, sokáig terhére fognak válni az államnak. Átalában nem is az én indítványomra jött létre ama vasuthálózat, de indítványoztatott a miniszterium kebelében, a miniszterium által, s vele kapcsolatba azért voltunk kénytelenek lépni, mert láttuk, hogy különben a szigeti vonal szemben az országgyűlés határozatával meg fog bukattatni.

A mi az ungvár-nyiregyházi vonalat illeti, abban igaza van a t. képviselő urnak, hogy azt, ha jól emlékszem, Bernáth Zsigmond képviselő társam hozta először szóba, és Deák Ferencz igen t. képviselő urnak indítványára határozatott el, hogy ezen vasut kiépítéséhez segélyül 400 ezer frt felvételék a költségvetésbe; későbbben, midőn létrejött az 1868-iki gondolom 49. t. cz. kimondta, hogy valamint a gömöribánya vasutaknál ugy itt is a vidéki érdekeltekből alakult társulatnak a költségek egy harmadának erejéig mi 100,000 frtot meg nem haladhat, az állam részéről segély adassék; adassék segély az államrészéről olyformán, hogy ez a nyereendő tiszta jövedelemben a 100,000 forinttal aránylagosan osztozkodjék. Később kiderült, hogy ily módon építeni nem lehet és akkor történt, hogy az ügy a pénzügyi és a vasuti bizottság elébe kerülvén, azok tettek javaslatot, a ministerium meghallgatásával, az iránt, hogy módosittassék a törvény annyiban, hogy az állam által adott 100,000 frt csak akkor kezdjen kamatozni, ha magának a társulatnak pénze a rendes kamatot behozta, és a ministerium utasított, hogy

ily alapon lépjen egyezkedésre és miután a háznak ezen határozata megvolt, ekkor történt, hogy a ministerium kamatbiztosítás mellett alkudozásba lépett, de nem ám az észak-keleti vasutársasággal, hanem a Vecsey Czóbel consortiummal és ezeknek ajánlatát 22 ezer firtal terjesztette a pénzügyi bizottság elé. Később jött közbe a vállalkozó Strousberg 21 ezer firtal. Csak midőn már a kamatbiztosítás elve — mások kedvéért — nem az északkeleti vasutársaság kedvéért, ki volt mondva : csak akkor lepett be, és ajánlott olcsóbb árakat az északkeleti vasutársaság; de ajánlotta akkor is úgy, és ezt kénytelen vagyok megjegyezni, hogy a jelenlevők közül, én ellenszavazatomat jegyzőkönyvbe vezettem. (Igaz! Ugy van! balfelől). Ennyi közöm van tehát a nyiregyház-ungvári vasúthoz, de hogy kinek van köze, arra felhívom a pénzügyi és vasuti bizottságok tagjainak emlékezetét: azon Lónyay Menyhért grófnak, a ki minap azt mondotta, hogy mikor ez történt, úgy hiszi, hogy már nem volt magyar pénzügyminiszter; azon Lónyay Menyhért grófnak, a ki mint pénzügyminiszter különösen a pénzügyi bizottság igen nagy ellenszenve daczára, minden befolyásának felhasználásával erőszakolta ezen vasutat keresztül, és ki ennek tárgyában még 1870. május 18-án itt a házban beszédet is tartott. (Hosszas élénk mozgás.)

Már t. ház! én mindazért a mit teszek, vagy nem teszek, szívesen magamra vállalom azon felelősséget, mely mint képviselőt megillet; tiltakozom akkor is, hogy az én tényeimért és szavaimért, más mint én — egy egész párt — tétessék felelőssé; személyemet illetőleg az ellen tiltakozni nem fogok soha, de igenis tiltakozom az ellen, hogy olyért akarjanak felelőssé tenni, a mit nem tettem és még inkább az ellen, hogy az akarjon felelőssé tenni, a ki mindazt amivel engem akart vádolni, — nyomtatott bizonyítékok szerint — maga tette. (Élénk hel yeslés balfelől.)

Egyébiránt t. ház! a mi a felelősséget továbbá illeti, igazán ha volt ketélyem az iránt, hogy mégis minket is nyom ezen oldalán a háznak valamely nagyobb sulya és terhe a felelősségnek, a mostani vita tökéletesen megnyugtatott, mert a hányan a t. másik oldalról hiányokat említettek fel, a hányan reá mutattak, hogy mikép kell e hiányokat orvosolni, mind nem tettek egyebet, mint elmondták azt, amit mi 4—5 éven át mondtunk és említették szükségesnek azt, mi iránt nemesak felszólaltunk de gyakran határozati javaslatot terjesztettünk be és az egyetlenegyre mire nézve némelyek ujat mondtak, az adófelemelés volt. (Élénk derűtség.) Nem fogok t. ház! az adófelemelésről most szólni. Sok mondatott ez irányban, mire reflectálni kellene, de miután tegnapelőtt a t. pénzügyminiszter urtól azon ígéretet vettük, hogy ez irányban javaslatokat fog a ház elé terjeszteni, úgy gondolom, inkább helyén lesz e tárgyban akkor nyilatkozni.

Áttérek most a másik tárgyra, mely ismét itt majd mindenki által felemlítettett, arra ugyanis, hogy minő az eredmény minő a siker, melyet 1867 óta felmutathatunk. Ezen siker kiecsetelésében és kiszínzésében — mindenesetre Gorove István t. képviselőtársam ment legmesszebbre. Ő azt mondta: nézzük meg, hová emelkedett liszt- gabna és sertéskivitelünk, nézzük hová fejlődött a malomipar, nézzük nem állítatott-e fel 100-nál több pénzintézetünk, nézzük nem emelkedett-e tetemesen 67-óta a föld értéke. Az igaz, hogy a t. képviselő ur az emelkedés kimutatásában megállott 1870-nél és ezt nagyon jól tette. 1870-ig igenis volt emelkedés de vajon nem tudná a t. képviselő ur, hogy azóta beállván a csökkenés, a malomipar majdnem az őrvény szélén áll, liszt és gabona kivitelünk az előbbinek több mint felére csökkent, sertése nk ára pedig 30—40 perczenttel alább szállott. Nem akarom állítani, hogy ennek a követett politika az oka; de ha a csökkenésnek nem oka a politika;

akkor vajon az az emelkedésnek lehet-e oka, annál inkább mivel ha jól meggondoljuk az emelkedésnek azon factorai, melyekre oly nagy súlyt fektetett a vasutak, akkor mikor az emelkedés történt, még kezdetleges stadiumban voltak és épen azóta épültek ki, mióta a csökkenés történt. (Igaz balfelől.) Ami pedig a föld értékének növekedését illeti igaz, hogy 1867—70-ig a föld értéke tetemesen növekedett, ez is akkor mikor vasutak még nem léteztek, legfőlebb épülőfélben voltak, 1870. óta azonban az ország legnagyobb részében 50 perczental ismét alább szállott. (Ugy van! balfelől. Ellenmondás jobbfelől. Hosszan tartó mozgás.) Én t. ház! azt a mit mondtam hazánk azon vidékére nézve, melyen én lakom, fentartom (Helyeslés balfelől) ha az ország többi vidékei e tekintetben szerencsésebbek annak nagyon örülök; különben megjegyzem azt magamnak azon időre, midőn a földadó rectificatiojárul lesz szó. (Élénk derültség a baloldalon. Hosszantartó mozgás. Halljuk.) Különben nem szükség mondanom, hogy a föld értéke nem azért csökkent, mert vasutak épültek; hanem csökkent azért, mert Magyarországon egy pár rossz év után mindig ily nagy csökkenések szoktak beállani. Jöjjön egy pár jó év és ismét emelkedni fog a föld értéke, csak hogy ne tulajdonítsunk oly eljárásnak melynek ahoz semmi köze sincs, oly eredményt, mely nem belőle következik, azaz ne tulajdonítsuk az emelkedést a kormány politikájának, mert akkor csakugyan a csökkenést is annak kell tulajdonítanunk. (Helyeslés bal felől.) Különben, ha volt is emelkedés, meg volt ez az eset a keleti háboru után is, a mely után épen ugy bekövetkezett a csökkenés, és ha nagy emelkedést akarunk látni, akkor menjünk visszább, uraim. 1825—1850-ig az emelkedés sokkal nagyobb mérvű volt, mint minden azóta bekövetkezett emelkedés. Adatokkal be tudnám bizonyítani, hogy hazánk némely vidékein 1825—1850-ig meghuszosozta magát a

öldértéke. De mi ebből a következtetés? Az, hogy mentől kezdetlegesebb viszonyok közt él egy ország, ha egy kicsit rendbe kezd jönni, annál gyorsabb az emelkedés; a mint ez azonban egy bizonyos fokot elér, ha van is emelkedés, az sokkal kisebb mérvű, és így csak azt akarom mondani, hogy a föld értékének folytonos emelkedésére ne akarjunk alapítani pénzügyi számításokat, mert az oly nagy foku emelkedés, minő — leszámítva az időszaki visszaeséseket — történt az elmúlt évtizedekben, a jövőben semmi esetre, semmi körülmények közt sem várható.

A t. képviselő ur annyira ment a követett politika igazolásában, hogy a vasutaknak szerinte is kissé rohamos kiépítését hasonlította ahhoz, midőn 1848-ban az urbériség rohamosan eltöröltetett. Egyáltalában nem tudok látni analógiát a közt, midőn oly időszakban, melyben forrongásban van egész Európa, egy nemcsak nemzetgazdasági, de socialis kérdés rohamosan megoldatik, hogy elenyésztessek a zavargós időkben származható socialis veszély, és a közt, midőn békés időben történik hibás számítás oly dolgoknál, a melyek tisztán számtaniak tartoznak lenni, mint a minők a vasutak építése és más ily befektetések és mig részemről valósággal hazamentő ténynek tartom, a mi 48-ban történt, soha nem fogom helyes eljárásnak tekinteni a mi itt történt. Hiszen ha valaki egy lángba borult házból az első emeletről merész ugrással menekül, bámulni szoktuk bátorságát, de azt, ki akkor, midőn biztosan lemehet a lépcsőn az ablakból ugrik ki, nem szoktuk okos embernek tartani. (Bal felől élénk derűtség.)

A mi — a miről előbb szólani elfelejtettem — a pénzintézeteket illeti, ezekről, fájdalom, sok igazat mondott el tegnapi beszédében a pénzügyminiszter ur, de nem említve most ezt, ha megnézem ama 100 és néhány pénzintézetünket, és azt nézem, hogy nemcsak drága hitelünk van, de,

hogy nincs pénzünk — minek most nem vitatom okait, mert tudom, hogy kisebb-nagyobb mérvben mások is így vannak — ezen pénzintézetek létezésében én valami nagy nyeresémet, nem láthatok. Olyan ez, mintha valaki üres tárczákkal körül rakja magát, s azt hiszi, hogy meggazdagodott. (Élénk derűtség.)

Mind a t. képviselő ur, mind mások is, kérdezik: de ha voltak is hibák, oda adjuk-e mindazt, a mit nyertünk, azért, a mi most baj van? attól függ ez t. ház, miről van a szó. Mert például a deficitünk egyik factorát tevő birói szervezetet, a közös hadügyminiszteriumot, és sok más vele kapcsolatos dolgot, a kellő hatásköröktől megfosztott virilisi alapra fektetett vármegyéket, mindezeket én bizonyára szívesen oda adnám. (Élénk derűtség.) De nem is ez a kérdés. A kérdés az, hogy nem tehattünk volna-e helyesebben, mint a mint tettünk, vagy nem mentünk-e annyira, hogy egyidejű rohamos haladás által megnehezítettük vagy lehetetlenné tettük a fokozatos haladást.

Ez az, a mire feleletet kell adni a mostani budget tárgyalásánál; és a mire nézve én is el fogom mondani nézetemet más alkalommal.

Érinteni fogom még e tárgyat beszédem végső részében, és most csak azt kívánom megjegyezni, hogy midőn mi azt tartjuk, hogy sok hiba történt igaza van Kautz Gyula képviselő urnak, hogy kritizálni sokkal könnyebb, mint jobban csinálni, azonban van még egy könnyebb dolog is a kritizálásnál mert erre mégis a tárgyak meggondolása és azok ismerete kell, és ezen könnyebb dolgot ő választotta volt magának. Könnyebb ugyanis mást felhívni, a kit nem illet, mert nem az ellenzékét illeti mint a pénzügyminister maga is beismerte, a részletes javaslatok tétele, mondom, könnyebb mást felhívni az ilyen javaslatok tételére, akkor büszkén azt mondani: nem teszik, mert nem tudják tenni, majd tudom én, de itt megállani és

nem mondani erről tovább egy szót se, hanem azt állítani, hogy az ellenzéknek nincs részletes programja, hogy az ellenzék soha sem mondta meg, mit akar, mindjárt erre pedig azt mondani: ha azonban az történt volna, a mit az ellenzék akart, még sokkal több bajunk lenne. Pedig bárki olvasta el Kautz képviselő ur beszédét, a képviselő ur ismételten visszatér mindakét témára, arra is, hogy az ellenzék soha sem mondta meg, mit akar, tehát a képviselő ur ezt nem tudhatja és mindjárt reá arra is, ha azonban az történt volna, amit az ellenzék akar, de a mit ő nem tud, hogy mit akar, sokkal több bajunk lett volna. (Élénk derűtség balfelől.)

Megvallom, a t. képviselő urnak államgazdasági ismeretei iránt nagy tisztelettel viseltetem, bár vannak némely kételyeim itt is, (Derűtség) de ettől kezdve logikája iránt tisztelettel nem lehetek. (Derűtség bal felől.)

A harmadik kérdés, mely sokat foglalkoztatta, és méltán, a házat, az, hogy ki és mi az oka annak, ha nincs annyi hitelünk, a mennyit megérdemlünk. Több felől hangsúlyoztatott, hogy oka ennek az ellenzék, mert az által, hogy pénzügyi helyzetünket mindig rosszabbnak festi, hogy azt kritisálja, rontja hitelünket.

Én, t. ház, megvallom, ez irányban más meggyőződésben vagyok. Én azt tartom, hogy még snha egy ország hitelének az, ha látják, hogy ott minden, a mi a pénzügyi kezelésre vonatkozik, nyíltan, szigorral és kiméletlenül megbíráltatik, nem ártott (Helyeslés bal felől), és így nemcsak azon insinuatíót, hogy az ellenzék ezt készakarva teszi, mi hasonlólag hangoztatott, de magát a tényt is visszautasítom. Hanem ha tudni akarjuk, hogy mi ártott és árt hitelüknek, egyéni nézetem szerint meg fogom azt mondani. (Halljuk!)

Legelőször ártott hitelünknek azon módozat, melylyel Magyarországnak első kölesönét gr. 'Ló-

nyay Menyhért megkötötte. A t. képviselő ur itt is azon képviselőházi küldöttségre akarta a felelőséget tolni, melynek, mint monda, ellenzékiek is tagjai voltak. Azonban emlékezete megcsalta t. képviselő urat, mert midőn ezen küldöttségre akart tolni minden részletes hibát, elfelejtette, hogy azon küldöttség keblében, bár senki magát a kölcsön felvételét nem ellenezte, aggályok támadtak épen az iránt, hogy egészen helyes utat választott-e létesítésére nézve. A küldöttség jelentésében határozottan kimondatott, hogy a küldöttség ajánlja a kölcsönt, elfogadja a kamat-lábat, a kibocsátási árt, de a végrehajtás részleteit csak a miniszter teheti meg, csak ő lehet érte felelős. Artott ezen kölcsön azért, mert mindjárt az első lépésnél a magyar államot oly másod-harmadrendű üzerekkel hozta kapcsolatba, a kiknek hitelük a nagy pénzpiacokon nincs; ártott még azért, mert bár figyelmeztetve volt az akkori pénzügyminiszter azon bizottságban, melyből most bűnbakot szeretne csinálni, hogy sok lesz egyszerre ezen kölcsönnek összege, hogy azon nagy összeget ugy se tudjuk egyszerre mind befektetni, hogy csak az intercalaris kamatok különbözetében is sokat fogunk veszteni, hogy sokkal jobb lesz egy kisebb összegre kötni kölcsönt : ezt ő visszautasította állítván, hogy kisebb összegre a nagy pénzpiacokon nem kötnek kölcsönt. Hihetőleg ő ezt nem tehette, mert kötelezve volt már szenálja irányában, hanem kilökte az egészet a piacra, és megtörtént az, hogy Magyarország első kölcsönének tetemes része nem lett fedezve. (Mozgás a bal oldalon.)

Ezentul folytattatott ezen eljárás módokat, nem mondom minden tekintetben, de annyiban, hogy mindig másod-harmadrendű üzerek útján történt Magyarország kölcsöneinek megkötése. (Mozgás a baloldalon.)

A másik baj az, hogy Magyarországnak miniszterei irtak alá kisebb-nagyobb összegekről szóló szerződéseket, hol egy, hol két, hol néha három, és ezen szerződések a nélkül, hogy a ház elé terjesztve,

tárgyalva lettek volna és talán itt leszavaztattak volna, a mi minden miniszteriumon a világon megeshetik, elaludtak, elenyésztek csöndesen magukban. Ez a második oka hitelünk romlásának. mert solid bank, solid pénzpiacz oly miniszterekkel, kiknél ilyesmit reskirozni lehet, nem szeret összeköttetésbe lépni. (Egy hang a bal oldalról: Ezt az illetők ki is mondották !)

De uraim! itt van még egy harmadik ok is, és ez az ok az, hogy midőn a pénzpiacz megtudja, ha mi nem tudjuk is, hogy Magyarország pénzügy-minisztere, természetesen közczélokra, elköltött oly összegeket is, melyeknek egyéb volt rendeltetésök, és ez által oly helyzetbe jött, — mert ezt is megtudja a pénzvilág, ha mi nem tudjuk is, — hogy a napi költségek fedezésére expediensekhez volt kénytelen folyamodni, egy Magyarországra nézve csekély összeg beszerzéseért fáradozni: akkor egy ilyen országnak, legalább mig az a minisztere lesz, sohasem lesz hitele; (Helyeslés balfelől) egy oly országnak, mely oly helyzetben áll szemben egy pénzintézettel, mint az osztrák nemzeti bank, mint mi állunk, azt mondom ismét, soha sem lesz hitele (Helyeslés balfelől.)

Én t. ház! mert felolvasót a t. pénzügyminiszter ur Ghyezy Kálmán t. barátom cikkéből néhány sort, vagy többet is talán néhány sornál, én megmondom őszintén, habár ez nemis fog talán mindenkinek tetszeni, hogy én is a magam részéről azt, miszerint megkísértette a miniszter ur abécsi nemzeti bankkal egyezkedni, nem roszaalom, mert épen az ipart és kereskedést igyekezni kellett a lehetőség minden zökkenéstől megóvni és így a bécsi bankkal keueyzve, lehetett volna azt legkönnyebben megóvni minden zökkenéstől; de viszont, hogy annyira megy, amennyire megy a bank irányában, miként azt levelezései tanusitják, hogy mint kérő fél áll vele szemben, és majd ha a bank egy kis kegyelemmorzsát dobott oda neki, hálálkodik érte, ezt Magyarország pénz-

ügyminiszteréhez illő helyzetnek nem tarthatom.
(Élénk helyeslés balfelől.)

Utóljára is t. ház, szép dolog az a keresztényi béketűrés, de egy nagy német író megmondta már, hogy „Geduld ist ein dummes deutsches Wort.“ (Derültség.) Börne mondta. Uraim! egyes embernél igen szép lehet az, hogy ha megütik az egyik orcáját, tartsa oda a másikat is. De Magyarország pénzügyminiszterétől azt kívánom, hogy ne hagyja megütni egyiket sem, s ha már az egyiket meghagyta ütni, úgy üsse vissza, hogy századok múlva is érezzék. (Élénk tetszés.) Azonban uraim, nem kétlem, hogy érezte, tudja és érzi helyzetének követelményeit a t. pénzügyminiszter ur is, de nem lehetett neki, s félek ma sem lehet ez állást elfoglalni, mert arra, hogy a pénzügyminiszter ur ily állást foglaljon el, nem üresz tarisznyával kell pénz után futkosni, hanem meg kell lenni azon milliók-nak az állam pénztárában, melyekkel, ha a bank megvonja hitelét, az ipart, a kereskedést néhány hónapig, az új bank megalapításáig lehessen segíteni. (Helyeslés balfelől.)

És éppen mert ez nincs, azért történt talán az, mi rettenetesen feltűnt nekem a t. pénzügyminiszter ur minapi hosszú beszédjében. Bár ő ismételtén szól a bankról, magyar bankról, bécsi bankról, de ezen szót, függetlan magyar bank, egyetlen egyszer sem, még elvétve sem bocsátotta ki szájából. (Ugy van! balfelől.)

T. ház! Ezen általános keretbe nem illő némely állításokra is van még pár szavam. (Halljuk!)

Megvallom, a legérdekesebb tanulságot ez egész vita alatt Pulszky t. képv. társam előadásából merítettem. (Halljuk!) Sokat szeretnék reflectálni beszédére, de nem lehet — egy beszéd keretébe minden meg nem fér. De hogy miben áll ezen legfőbb tanulság, azt mégis csak elmondom. A t. képviselő ur azt mondta a tuloldal hangzatos helyeslése közt, hogy ő Magyarországot nagynak

akarja. Helyes, én is nagynak akarom, hanem úgy, hogy előbb rakjuk meg szépen, csendesesen az alapot, a min aztán a nagyság magától fejlődik. Azt mondja továbbá, hogy őt azonban az, hogy vannak elégedetlenek nem bántja, mert hiszen nagygyá csakis elégedetlen nemzet lehet. Megvallom, ezen cyilatkozat sokat megmagyarázott nekem, mit eddig nem értettem. Sokszor csodálkoztam magamban, hogy még ott is, hol a 67-ki törvény nem köti kezeinket, a t. miniszterium miért hoz be, miért visz keresztül olyan, az ország közérztületével nem egyező intézkedéseket, minők a virilis intézmény, bírói szervezés stb. De ime most Pulszky képv. ur kezembe adta a dolog kulesát. (Derütség.) Ő a nemzetet nagygyá akarja tenni; de mivel nagygyá csak elégületlen nemzet lehet, előbb elégedetlenné akarja tenni. (Élénk tetszés balról.)

Kautz Gyula igen t. képviselő ur azzal indokolja a helyzetet, hogy mi agricol nemzet levén; önálló államgazdászati politikánk nem lehet. Továbbá Ghyczy Kálmán t. barátomat elnevezi nem először ugyan, mert ezt mások is tették — Kassandrának, és azt mondja: most pedig úgy ül, mint Marius Carthágó romjain, de hozzá teszi, hogy mosolyog, mert azt hiszi, hogy megtalálta az archimedesi pontot, a melyből a Deákpártot a hatalom gyakorlatából kivetheti. Ezután beszél arról, hogy ha baloldali volna, félne, hogy a baloldal kormányra jöjjön és beszél ígéret váltóról. Prileszky Tádé t. képviselő ur pedig mint a féle jó contrás beszél általánoságban a választási programmokról. (Derütség) A mi azt illeti, hogy azért nem lehet önálló nemzetgazdászati politikánk, mert agricol nemzet vagyunk, vakmerőség lehet tőlem, az államgazdászati egy oly jeles tanárával szemben ezt mondani, de azt hiszem, hogy ezen eszme csakugyan annyira az övé, hogy azt ő találta ki, és még hátra van, hogy az államgazdászati nagy tanáraival Német-, Francia- és An-

golországban elfogadtassa, (Derülség) mert én legalább mindig azt olvastam és azt hallottam, hogy igenis a legfüggetlenebb, majd nem teljesen független, mert hisz a mai időben nemzetgazdasági tekintetben teljesen független soha egyik állam sem lehet a másiktól, de leginkább független lehet az, a melyben körülbelől egyenlő arányban vannak a nagy iparágak: a gyáripár a gazdaszat és kereskedés. Már kevésbé lehet független, de még lehetfüggetlen egy agricol ország. — Legkevesbé független pedig az, a melyben a tökének a munkának tul nyomó nagy része az iparral és kereskedelemmel foglalkozik.

És ez igen természetes, mert conflictus esetében könnyebb ócska kaputot viselni, mint kenyeret nem enni. (Tetszés balfelől.) Már pedig agricol nemzet ilyenkor azt recirozza, hogy nem tud új kaputot venni, az iparos nemzet pedig azt, hogy nincs mit ennie. (Helyeslés balfelől.)

A mi azt illeti, hogy Ghyezy Kálmán t. barátom Kasandra, figyelmeztetem a t. képviselő urat, nem jó a hasonlat, mert igaz Kassandrán az értetlenek sokat nevettek, de Trója elpusztult és Kasandra jóslata beteljesült. Isten mentsen meg tőle, hogy Ghyezy t. barátom Kasandra legyen. — Azt mondani pedig, hogy Ghyezy mosolyogva ül Karthagó romjain, azaz Magyarország pénzügyeinek romjain, ezt mondani oly emberrel szemben, a kit megtámadtak, nem egyszer, a kit meg fognak támadni ezentul is, de a kinek önzetlenségét még legnagyobb ellensége sem vonta kétségbe soha, (Élénk éljenzés balfelől.) legszelidebb kifejezéssel elnevezve vastag tapintatlanság. (Helyeslés balfelől.) Legyen meggyőződve a t. képviselő ur, ha bekövetkeznék, a mitől reménylem meg fog Isten saját igyekezetünk folytán menteni, hogy romba dülne Magyarország pénzügye, akkor Ghyezy Kálmán volna az, ki nem mosolyogva ülne a romokon, hanem igyekeznék az egyes, még használható köve-

ket összekeresni, hogy azt újból felépíthesse, (Élénk helyeslés.) a kik pedig mosolyognának, azok volnának, a kik, mielőtt a romlás bekövetkezett, minden értékest elhordták. (Igaz balfelől.) Hanem egyben igazat adok a képviselő urnak, (Halljuk!) én mint baloldali csakugyan megvallom, ha néha eszembe jut az, hogy a baloldal többségre is kerülhet még, akkor megvallom félelem száll meg, de nem azon ígéretváltók miatt. Én részemről ígéretváltót soha nem adtam senkinek, olyat, melyet — a mennyire erőmtől telik beváltani nem akarnék. Nem állhatnék ugyan soha egyik nagy pártért sem jót, hogy nem voltak-e egyes tagjai, kik talán tettek ily helytelen lépéseket, mert tessék elhinni egy nagy megye jobboldali elnökének is ismerem egy ily nyomatott programját. Mondom, arról, hogy nem történt-e ilyesmi, nem mernék jót állani, de igenis állithatom, hogy a párt, mint párt oly ígéretváltót, mely miatt félnie kellene, nem állított ki soha. Mindamellett mégis félek, mert uraim, ha meggondolom, hogy akár a szellemi téren, akár a beligazgatás, akár az igazságszolgáltatás, akár a pénzügyek, akár a közjog terén, mennyit rontottak önök 1867 óta a helyzeten, akkor csakugyan azt, ki ennek javítására lelkiismeretesen akar törekedni, félelem kell hogy megszállja. (Élénk helyeslés balfelől.)

Szlávy t. miniszterelnök ur azt mondta, hogy a kormány új, tehát nem vehet mindent magára, a mi itt a kormány ellen elmondott. Én reményelem, hogy ezen kormány habár csak egy tagja van új helyzetben és csak egy új tagja van, sok tekintetben nem fogja elődének nyomdokait követni. De t. ház! ha azt akarja, hogy elődjének oly hibáiért, melyeket ő is hibáknak tart, ne tegyék felelőssé, akkor nagyon kötelessége önmaga a ház és a haza iránt megmondani, mi az, miben követni szándékozik a régi utat s mi az, miben nem helyeselve azt, attól eltérni kíván. (Helyeslés balfelől.) Annyival

inkább szükséges ez, mert emlékeztetem a t. miniszter urakat, hogy hisz ők nem is újra kinevezett, csak hivatalaikban megerősített miniszterek, mi hogy miért történt, alig tudnám megérteni, ha az nem jutna eszembe, hogy talán az új választások kellemetlenségét akarták elkerülni. (Derűtség bal felől.)

Sokat kellene beszélnem, a közp. tisztviselők iránt elmondotról, de azt is halasztom akorra mikor a deficit fedezése iránt konkrét javaslat fog feküdni a ház előtt.

Most még szabad legyen gr. Lónyay t. képv. társamnak beszédére néhány megjegyzést tennem. (Halljuk!)

A t. képviselő ur elmondta beszédjében, hogy a helyzet még csak nem is aggasztó, az csak nem kedvező és egész beszéde folyama alatt folyvást emlegette régebben tett nyilatkozatait, hivatkozott régebb jóslataira. En t. ház, megnéztem e jóslatokat, de figyelmeztetem a t. házat, hogy ne üljön felmegett! Akkori jóslatával felült a ház s az ország. Mert akkor 1867-ben azt jósolta, hogy egy pár esztendő múlva lejjebb lehet szállítani az adókat, most azt jósolta, nem kell azokat felebb emelni, tehát már egy kicsit engedett, azt jósolta, hogy magától rendbe jön minden! De igen kérem ne higgyék el neki, mert bizony, ha elhisszük és nem tesszük azt a mi kell, majd késő lesz, midőn ő is be fogja azt látni, hogy tenni is kell valamit. (Derűtség balfelől.)

Egyébiránt azt nem tagadhatom, hogy az igen t. képviselő ur azon 1867-ben tartott beszédeiben, a melyekre hivatkozott, igen sok szépet helyest, alaposat mondott, megvallom minapi felszólalása után elolvastam azokat s csak az esodálom azután, hogy a ki mindazokat akkor elmondotta, három évi pénzügyminisztersége s több mint egy évi miniszterelnöksége alatt, hogy tudta ellenezni mindazokat a miket maga mondott, és nem tenni azokból semmit. (Élénk helyeslés balfe-

lől) Midőn ezt meggondoltam önkénytelenül eszembe jutott azon ismeretes angol epitaphium egy sora, a melyet II. Károly királyra irtak, s a mely a t. képviselő ur eddigi miniszterségének epitaphiumául nagyon illik. Ez így szól: „Ít nyugszik az, ki soha nem mondott bolond dolgot, és soha nem tett okosat.“ (Hosszas derűtlenség balfélől.)

A t. képviselő ur beszédének azon részében ismét, melyben nem annyira pénzügyi mint e pénzügyek emelésére is okvetetlenül beható, politikai tekintetekben teendő, intézkedésekről szólt, majdnem mindent jónak helyesnek találok, csak az nem tud fejembe férni, hogy ezen helyes eszmék, nem éveken keresztül tartott minisztersége alatt, hanem akkor jutottak eszébe, midőn megszűnt miniszter lenni. Ne mondják önök, ellenzéki malitiának, ha ezek után azt mondom, hogy igazán minden jó hazafinak oda kellene törekednie, hogy miniszterei megbukjanak, mert akkor talán ők is majd ép oly helyes, de eddigi eljárásukkal ellenkező elveket hirdetnének. (Élénk tetszés balfélől.)

Az igen tisztelt képviselő ur egyébiránt mégis gondoskodott beszédében arról, hogy az ő egyszerű képviselőléte feletti öröme ne lehessen, nagyon is nagy, mert egy okoskodásával úgy vissza emlékeztetett előbbi miniszteri kora idejére, hogy majdnem a bársony széken láttam ülni. Azt mondotta ő ugyanis, hogy nevetséges — nem tudom e szót mondotta-e — azt mondotta egy szóval, hogy a pénzügyi bizottság jelentése tulfeketén fest, hogy nincs az országnak annyi terhe, mint a mennyi abból a jelentésből kitűnik.

És mit vett fel alapul? Azt mondotta, hogy hisz mi ama 30 millió évi járadékot a tőke lefizetésével megválthatjuk, igen ám — így folytatta — de ezen 30 millió nem 600 milliónak felel meg mint ezt az előadó ur mondotta, mert hisz ennek a kursusa — ha jól emlékszem a t. képviselő ur szavaira — 67 és így az egész összegnek bevál-

tására nem 600, hanem 400 s néhány millió kell. Ugyan kérem önön magát ámitotta-e, vagy beennünket akart ámitani a t. képviselő? Hát ha mi azon 400 s néhány milliót ki akarjuk fizetni, talán al pári fogjuk kapni az erre szükséges kölcsönt?

Azt hiszem ennek legalább is oly cursusa lesz megint, mint az osztrák kölcsönnek. (Tetszés balfelől.) Tehát ebből kitünik, hogy a pénzügyi bizottság helyesen számított. Ezen eljárása a mint mondám pénzügyminisztersége korára emlékeztetett, midőn minduntalnn ily alapos számításokkal igyekezett a pénzügyek jó helyzetét kimutatni.

Beszéde végén a t. képviselő ur egy meleg hangon tartott felszólítást intézett hozzánk: hogy ne pártoskodjunk. Szép felszólítás, és hogy tőle jött, ez egyről tanuskodik, és az az: hogy ő többre ment már eddig is, mint a Bourbonok vagy Stuartok mentek, a kikről azt mondták, hogy sem felejteni, sem tanulni nem tudnak. Ő ugyanis már elment annyira, hogy felejteni tud, mert ha nem tudna és pedig igen gyorsan felejteni: oly közel az elmúlt választásokhoz és oly közel egész ministerelnöki szerepléséhez, lehetetlen, hogy épen ő szólalt volna föl a pártoskodás ellen, vagy legalább ha tette, hozzá kellett volna tennie azt, mit az egy-szeri pap mondott, midőn részeges létére mértékletességről papolt, t. i. megmondom ám, hogy ne azt tegyétek a mit én teszek, hanem csak azt a mit mondok (Derültség balfelől)

T. ház! Ha már most általában tekintem a helyzetet, ismétlem, én azt kétségbeejtőnek nem találom, de igen is aggodalmasnak és olyannak tartom, melyen, hogy segitenünk lehessen, két dologra van szükségünk: hitelre kint és áldozatkészségre bent. (Általános helyeslés.) De uraim, ha ezen két dologra van szükségünk, járjunk is el úgy, hogy az egyiket és másikat is megérdemeljük. Meggyőződésem az, hogy nekünk igenis első, mindenek fölötti feladatunk kimondani, hogy ha ezen évben

még nem lehetne is, de okvetlenül már a jövőben rendes kiadásainkat rendes bevételeinkkel fogjuk fedezni. (Általános helyeslés) Továbbá számot vetni azon teendőkkel, melyek halaszthatlanok, mert távol vagyok attól azt mondani, hogy minden befektetést egyszerre szüntessünk meg. Nem tartom ezt kimondhatónak, mert sem a szellemi előhaladást megakasztani nem lehet, ha már fájdalom, nem bírnak is nagyobb erővel az emelkedés előidézésére; sőt nem volna pénztanilag sem helyes, hogy vasutainkat, melyek zsákutczába végződnek, ne vezessük oda, hová menniök kell, hogy azokat bent az országban hozzáférhetőkké tegyük, mert hisz ez annyit tenne, mint az eddig már elköltött milliókat önkénytelenül magunk jószántából terméketlenségre kárhozhatni. (Általános helyeslés). Én nem csak azt tartom productiv befektetésnek, mi vagy rögtön vagy közvetlenül kamatoz; productiv befektetés mind az, mi a nemzet miveltségét fokozza. (Általános helyeslés.) Többet mondok, bár, meg lehet, ebben ismét, nem ért mindenki velem egyet, szerintem productiv befektetés még az is, mi az ország biztonsága iránt garantiákat nyújt, ha nem megy tovább ennél. (Általános helyeslés), mert a tőke, a munka csak oly országban lehet gyümölcsöző, melyben bent és melyről kint meg vannak győződve, hogy léte biztosítva van. (Általános helyeslés). De épen azért, mert annyi teendő van, mely halasztást nem tűr és nem szenved, szükséges komolyan számot vetni magunkkal és nem ámitani magunkat tulságosan fényképek rajzolásával s ezért engedjenek meg, ha kimondom, hogy az, mi engem jelen helyzetünkben leginkább lever, az, hogy még ma is, midőn a helyzet roszaságát már tagadni egészen nem lehet, mind a t. miniszterium, mind a jobboldal szónokainak legnagyobb része igyekeznek azt kevésbé rosznak feltűntetni, igyekeznek a bajt kisebbnek felmutatni, igyekeznek bennünket az abbóli kigá-

zolás végett olyan reményekkel biztatni, melyek lehetnek ugyan többé-kevésbé alapos remények, de melyekre ily viszonyok közt számítani nem lehet. (Helyeslés balfelől.) Uraim, kell-e annál több, mint midőn a pénzügyminiszter ur azt mondja, hogyha egy előző év, fölteszem 6 millió emelkedést mutat, nem volt helytelen nemcsak azon 6 milliót venni számításba, de azon másik 6 milliót is, melynek a logika szerint a következő év emelkedése által az ország jövedelmeit szaporítani kell. Ily számítások alapján t. ház, kivált ha annyira mennek, hogy a pénzügyminiszter így kiált fel: ime, ez a 6 évnek emelkedése, — mely adóemelés nélkül állott be, ha ez még csak háromszor hat esztendeig így foly mennyi lesz az ország jövedelme? mondom ily számítások alapján a hozzá nem értőt félre lehet vezetni, azt ámulatba lehet hozni épen úgy mint az által, ha mutogatjuk, mint ezt Lónyay gr. tévé, hogy terheink a világért sem oly nagyok, mint a milyeneknek híreszteltetnek; de ha így fognak önök eljárni, uraim mi lesz belőle? Ben az országban még a kinek kételye van is, nagyon szívesen elhiszi, hogy minden áldozat, minden baj nélkül ki lehet rosz állapotainkból menekülni és így itt bent nem keletkezik áldozatkészség, mert ok nélkül áldozni csak bolond ember akarhat. Kint pedig azon pénzügyi emberek, kiknek saját érdekek követeli, hogy a dolgokkal megismerkedjenek az egymástól eltérő kimutatásokból a nagy reményekből szótt pókháló alatt is meg fogják látni az itteni állapotot. és ez azt a másik eredményt fogja szülni, hogy nem lesz kint hitelünk. Akkor aztán ha itt tönkre tettük az áldozatkészséget, mert elhitettük, hogy nincs rá szükség, ha ott tönkre tettük a hitelt, mert tagadtuk bajainkat, a melyeket azonban mások megláttak, akkor nem tudom, hogy ki fog segíteni Magyarországon? (Helyeslés balfelől.)

És most elhagyva beszédemből, (Halljuk!)

mely úgy is hosszúra nyult, azt, a mit még mondani szándékoztam volna, midőn nyilvánítom, hogy a pénzügyi bizottság általános jelentését a részletes tárgyalás alapjául elfogadom; midőn kijelentem, hogy a pénzügyminiszter ur épen úgy, mint a jobb oldali szónokok legnagyobb része igen kevés kivétellel ugyanazon eszméket hangoztatták, melyeket mi régen hangoztatunk, s a pénzügyminiszter ur azon téren való közreműködésre hívott fel bennünket, melyen régen szerettünk volna közreműködni, és a hol épen ezért bizonyosan találni fog bennünket a miniszter ur, hacsak az önkormányzat és még hasonló intézményeknek köntösében ismét mást nem fognak árulni; mondom ezen kijelentésem után szabad legyen egy kérést intézнем a t. miniszteriumhoz és a házhoz. (Halljuk,!)

A kérés rövid és egyszerű: válaszszák azt a jelszót, a melyet Pitt választott jelmondatául, midőn Angliában 1784-ben az első budgetet terjesztette elő, azon Pitt, ki az amerikai háboru végén oly rossz helyzetben vette át Anglia pénzügyeit, hogy elkezdve a nyugdíjakon és a civillistán, az államnak mindenütt nagy teljesítetlen fizetési tartozásai voltak. Azon Pitt, aki, habár később, midőn háborus politikába avatkozott, Angliának sok adósságot okozott, de azon rövid egynehány év alatt, mely addig lefolyt, az általam jelzett módon megingatva lett hitelt úgy helyreállította, hogy ezen hitel még a rossz politika által az országra rótt terheket is elbirta. Azon jelszót — mondom — válaszszák önök, melyet ily eredménnyel választott és követett Pitt és melylyel első budgetét beteresztő beszédét végezte. E jelszó rövid, csak annyiból áll: „feltetem magamban, hogy mig e helyen leszek, soha semmitsem fogok takargatni a közönség szeméi elől!“ (Élénk, hosszan tartó helyeslés és éljenzés balfelől. Felkiáltások: kérjük az ülést 5 perczre felfüggeszteni.)

